

ပြည်ထောင်စုသမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော်
ကျန်းမာရေးနှင့်အားကစားဝန်ကြီးဌာန
ပြည်သူ့ကျန်းမာရေးဦးစီးဌာန

ရေလွမ်းမိုးခြင်း ဘေးအန္တရာယ်နှင့်
ကျန်းမာရေးပြဿနာများ၊
ကျန်းမာရေးဆိုင်ရာ ကြိုတင်ပြင်ဆင်ရေးနှင့်
တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်ရေး လုပ်ငန်းလမ်းညွှန်
(Version - 1.0)

၂၀၁၈ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လ

မာတိကာ

စဉ်	အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
၁။	ရေလွှမ်းမိုးမှုနှင့် ကျန်းမာရေးပြဿနာများ	၁
	- ရေနစ်သေဆုံးခြင်း	၂
	- ထိခိုက်ဒဏ်ရာရရှိခြင်း	၂
	- ရေမှတစ်ဆင့် ကူးစက်တတ်သောရောဂါများ ဖြစ်ပွားခြင်း	၂
	- ပိုးမွှားကောင်များမှတစ်ဆင့် ကူးစက်တတ်သောရောဂါများ ဖြစ်ပွားခြင်း	၃
	- အခြားကူးစက်ရောဂါများ ဖြစ်ပွားခြင်း	၃
	- စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ထိခိုက်ခံစားရခြင်း	၃
	- မကူးစက်တတ်သောရောဂါများ ပိုမိုဖြစ်ပွားလာခြင်း/ ဆိုးရွားလာခြင်း	၃
	- အာဟာရချို့တဲ့ခြင်း ပြဿနာများ	၄
	- ကလေးကျန်းမာရေး ပြဿနာများ	၄
	- မိခင်နှင့် မျိုးဆက်ပွား ကျန်းမာရေးပြဿနာများ	၄
	- မြေအပါအဝင် အခြားအဆိပ်ရှိတိရိစ္ဆာန်များ အကိုက်ခံရခြင်း	၅
	- ဓာတ်လိုက်ခံရခြင်း/ ဓာတ်လိုက်သေဆုံးခြင်း	၅
	- ကိုယ်အပူချိန် လျော့ကျခြင်း	၅
	- Trench Foot (Immersion Foot)	၅
	- ဓာတုဗေဒပစ္စည်းအန္တရာယ်	၅
၂။	ကျန်းမာရေးဆိုင်ရာ ကြိုတင်ပြင်ဆင်မှုများနှင့် တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်မှုများ	၆
	၂.၁။ ရေလွှမ်းမိုးမှု မဖြစ်ပေါ်မီ ကျန်းမာရေးဆိုင်ရာ ကြိုတင်ပြင်ဆင်ထားရှိခြင်း	၆
	၂.၂။ ရေလွှမ်းမိုးမှု ဖြစ်ပေါ်နေစဉ် ကျန်းမာရေးဆိုင်ရာ ဆောင်ရွက်ခြင်း	၇
	၂.၃။ ရေလွှမ်းမိုးပြီးနောက် ကျန်းမာရေးဆိုင်ရာ တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်ခြင်း	၈

ကျန်းမာရေးနှင့်အားကစားဝန်ကြီးဌာန

ပြည်သူ့ကျန်းမာရေးဦးစီးဌာန

သဘာဝဘေးနှင့် ပြည်သူ့ကျန်းမာရေးအရေးပေါ်အခြေအနေ တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်ရေးဌာနခွဲ

ရေလွှမ်းမိုးခြင်း ဘေးအန္တရာယ်နှင့် ကျန်းမာရေးပြဿနာများ၊
ကျန်းမာရေးဆိုင်ရာ ကြိုတင်ပြင်ဆင်ရေးနှင့် တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်ရေး လုပ်ငန်းလမ်းညွှန်

၁ ရေလွှမ်းမိုးမှုနှင့် ကျန်းမာရေးပြဿနာများ

ရေလွှမ်းမိုးမှုကြောင့် ကူးစက်ရောဂါများ၊ မကူးစက်တတ်သောရောဂါများနှင့် စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ပြဿနာများအပါအဝင် အခြားကျန်းမာရေးပြဿနာများအား တိုက်ရိုက်ဖြစ်စေ၊ သွယ်ဝိုက်၍ဖြစ်စေ ဖြစ်ပွားစေနိုင်ပါသည်။

ရေလွှမ်းမိုးမှုကြောင့် ကျန်းမာရေးအဆောက်အဦများ ပျက်စီးသွားခြင်း၊ ကာကွယ်ဆေးထားသည့် အအေးလမ်းကြောင်းစနစ် ပျက်စီးသွားခြင်း၊ ကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းများကိုယ်တိုင် ရေဘေးဒုက္ခခံစားနေရခြင်းနှင့် ပြည်သူ့ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုနှင့် ဆေးကုသမှုလုပ်ငန်းများ ယာယီပြတ်တောက်သွားခြင်း စသည့် ကျန်းမာရေးစနစ်ဆိုင်ရာ ပျက်စီးသွားမှုများမှတစ်ဆင့်လည်း ကျန်းမာရေးပြဿနာများ ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်ပါသည်။

ထို့ပြင် ကျန်းမာရေးစနစ် ပျက်စီးသွားမှုမျိုးမဟုတ်ဘဲ ကျန်းမာရေးအတွက် အရေးကြီးသော အခြားအခြေခံ အဆောက်အဦများပျက်စီးသွားခြင်းများ (ဥပမာ၊ ရေပေးဝေမှုစနစ် ပျက်စီးသွားခြင်းနှင့် လျှပ်စစ်ဓာတ်အားလိုင်းများ ပြတ်တောက်သွားခြင်း) မှလည်း ကျန်းမာရေးပြဿနာများအား သွယ်ဝိုက်၍ ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်ပါသည်။

အကယ်၍ ရေဘေးဒုက္ခသည်များအနေဖြင့် မိမိတို့၏ နေအိမ်ကိုစွန့်ခွာ၍ ယာယီကယ်ဆယ်ရေးစခန်းများ၌ နေထိုင်နေရပါက လူဦးရေများပြားကျပ်သိပ်စွာ နေထိုင်နေရခြင်း၊ အဝတ်အစား မလုံလောက်ခြင်း၊

ခြင်ထောင်မလုံလောက်ခြင်း စသည့်အချက်များကြောင့်လည်း ကူးစက်ရောဂါများအပါအဝင် အခြားကျန်းမာရေးပြဿနာများ ပိုမိုဖြစ်ပွားစေနိုင်ပါသည်။

ရေလွှမ်းမိုးမှုကြောင့် အောက်ဖော်ပြပါ ကျန်းမာရေးပြဿနာများ ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်ပါသည်။

ရေနစ်သေဆုံးခြင်း

ရေလွှမ်းမိုးမှုကြောင့် သေဆုံးမှုများ ဖြစ်ပေါ်နိုင်ပြီး သေဆုံးမှုများစုမှာ ရေနစ်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ရေလွှမ်းမိုးမှုသည် လူများအစုလိုက်သေဆုံးခြင်း (Mass Fatality) ဖြစ်ပွားနိုင်သည်အထိ ပြင်းထန်ဆိုးရွားနိုင်ပါသည်။

ရေလွှမ်းမိုးမှုကြောင့် သေဆုံးမျောပါနေသည့် လူသေအလောင်းမှတစ်ဆင့် ကူးစက်ရောဂါ ကပ်အသွင်ဖြစ်ပွားခဲ့ခြင်းများ ကမ္ဘာပေါ်တွင် မရှိသေးသော်လည်း ရောဂါရှိသူ၏ လူသေအလောင်းများကို စနစ်တကျ ကိုင်တွယ်ခြင်း မပြုမိပါက ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါ၊ အူရောင်ငန်းဖျားရောဂါ၊ ကာလဝမ်းရောဂါ၊ တီဘီရောဂါ၊ အသည်းရောင်အသားဝါရောဂါနှင့် HIV ရောဂါများ ကူးစက်ခံရနိုင်ပါသည်။

ထိခိုက်ဒဏ်ရာရရှိခြင်း

ရေလွှမ်းမိုးသော ရေများထဲတွင် ဖန်ကွဲစများ၊ သံသတ္တုစများ အစရှိသည့် ချွန်ထက်သောပစ္စည်းများ ရှိနေနိုင်သဖြင့် လူများအား ထိခိုက်ဒဏ်ရာရရှိစေကာ ညစ်ညမ်းရေများနှင့်ထိတွေ့ပြီး ထိခိုက်ဒဏ်ရာများ၌ ရောဂါပိုးဝင်ရောက်ခြင်းများ ဖြစ်ပွားစေနိုင်ပါသည်။

ရေမှတစ်ဆင့် ကူးစက်တတ်သောရောဂါများ ဖြစ်ပွားခြင်း

ရေလွှမ်းမိုးမှုကြောင့် မိလ္လာတွင်းများ ရေလျှံခြင်းနှင့် တိရစ္ဆာန် မစင်များ ရေနှင့်အတူ ပျံ့နှံ့ခြင်းတို့ကြောင့် သောက်သုံးရေအရင်းအမြစ်များ ညစ်ညမ်းသွားကာ ကာလဝမ်းရောဂါ၊ ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါများနှင့် သံကောင်ရောဂါများ ဖြစ်ပွားနိုင်ပြီး၊ ကူးစက်ပျံ့နှံ့ကာ ကပ်အသွင် ဖြစ်ပွားနိုင်ပါသည်။ ရေလွှမ်းမိုးသောရေကို တိုက်ရိုက်သောက်သုံးခြင်း မဟုတ်သော်လည်း အဆိုပါ ညစ်ညမ်းရေများ အစားအစာများနှင့် ထိတွေ့ခြင်းမှတစ်ဆင့် ကူးစက်တတ်သော ရောဂါများ ဖြစ်ပွားရခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ပိုးမွှားကောင်များမှတစ်ဆင့် ကူးစက်တတ်သောရောဂါများ ဖြစ်ပွားခြင်း

ရေလွှမ်းမိုးမှုကြောင့် ဆက်လက်တင်ကျန်နေသော ရေမျက်နှာပြင်ပေါ်၌ ခြင်များ ပိုမိုပေါက်ပွားလာ နိုင်သောကြောင့် ခြင်ကိုက်ခံရခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပွားတတ်သော ငှက်ဖျားရောဂါနှင့် သွေးလွန်တုပ်ကွေးရောဂါ များ ပိုမိုဖြစ်ပွားစေနိုင်ပါသည်။

ရေလွှမ်းမိုးခြင်းသည် အစောပိုင်းတွင် ခြင်များပေါက်ပွားမှုကို ဖယ်ရှားလိုက်သကဲ့သို့ ဖြစ်စေသော် လည်း၊ နောက်ပိုင်းတွင် ဆက်လက်တင်ကျန်နေသော ရေ (Standing Water) များထဲ၌ ခြင်များ ပေါက်ပွား လာနိုင်သည့်အတွက် ရေလွှမ်းမိုးမှုဖြစ်ပွားပြီး တစ်လခွဲ၊ နှစ်လခန့်အကြာတွင် ငှက်ဖျားရောဂါ ကပ်အသွင် ဖြစ်ပွားနိုင်ပါသေးသည်။

အခြားကူးစက်ရောဂါများ ဖြစ်ပွားခြင်း

ရေလွှမ်းမိုး၍ ညစ်ညမ်းနေသော ရေများနှင့် တိုက်ရိုက်ထိတွေ့နေခြင်းကြောင့်လည်း အရေပြား ကူးစက်ရောဂါများ ဖြစ်ပွားခြင်း၊ ခန္ဓာကိုယ်ရှိအနာများ ပိုးဝင်ခြင်း၊ မျက်ခမ်းစပ် ရောင်ရမ်းခြင်းနှင့် နား၊ နှာခေါင်း၊ လည်ချောင်း ကူးစက်ရောဂါများ စသည့် ကူးစက်ရောဂါများလည်း ဖြစ်ပွားနိုင်ပါသည်။

ရေလွှမ်းမိုးသော ရေများထဲသို့ ကြွက်များ ကျင်ငယ်စွန့်ခြင်းမှတစ်ဆင့် ယင်းတို့၏ ကျင်ငယ်တွင် ပါဝင်သော ဘက်တီးရီးယားပိုးတစ်မျိုးဖြစ်သည့် Leptospira ရောဂါပိုးများ ရေထဲတွင် ပါဝင်ပျံ့နှံ့စေကာ လူများအား ထိတွေ့စေခြင်းဖြင့် Leptospirosis ကူးစက်ရောဂါ ကူးစက်ခံရကာ ကပ်အသွင် ဖြစ်ပွားနိုင် ပါသည်။

စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ထိခိုက်ခံစားရခြင်း

ရေလွှမ်းမိုးခြင်းကြောင့် နေအိမ်အဆောက်အဦနှင့် ပိုင်ဆိုင်မှုများ ဆုံးရှုံးရခြင်း၊ မိသားစုများ သေဆုံး သွားခြင်း/ ဝေးကွာသွားရခြင်း၊ ရောဂါများနှင့် အခြားကျန်းမာရေးပြဿနာများ ဖြစ်ပွားခံစားရခြင်း၊ အစား အစာ၊ အဝတ်အစားနှင့် အခြေခံလိုအပ်ချက်များ မပြည့်စုံတော့ခြင်း အစရှိသည့် ပြဿနာများကြောင့် ရေဘေးသင့်ပြည်သူများ၌ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ထိခိုက်ခံစားရခြင်း ဖြစ်ပွားနိုင်ပါသည်။

မကူးစက်တတ်သောရောဂါများ ပိုမိုဖြစ်ပွားလာခြင်း/ ဆိုးရွားလာခြင်း

ရေလွှမ်းမိုးခြင်းခံစားနေရသော ရေဘေးသင့်သူများအချို့၌ ဆေးလိပ်သောက်ခြင်း၊ အရက်သောက် ခြင်း၊ ကာယအားကစားပြုလုပ်မှု မရှိခြင်း၊ အာဟာရပြည့်ဝသော အစားအစာများ မစားသုံးခြင်း အစရှိသည့် အပြုအမူပြောင်းလဲမှုများကြောင့် မကူးစက်တတ်သောရောဂါများ ပိုမိုဖြစ်ပွားလာရပါသည်။

ထို့အပြင် စွဲမြဲစွာ သောက်သုံးနေရသည့် ဆေးဝါးများ ပြတ်တောက်သွားခြင်း၊ လျှပ်စစ်ဓာတ်နှင့် ကျန်းမာရေးအဆောက်အဦ ပျက်စီးခြင်းကြောင့် ဆေးကုသခံနေရမှုများ ယာယီ မရရှိတော့ခြင်း၊ ဆေးဝါး ထားသို့မဟုတ်စနစ် ပျက်စီးခြင်း (ဥပမာ၊ Insulin ထားသို့သည့် ရေခဲသေတ္တာ အသုံးမပြုနိုင်တော့ခြင်း) စသည်တို့ကြောင့် ပုံမှန်ဆေးဝါးကုသမှုအပေါ် မှီခိုနေရသည့် မကူးစက်တတ်သောရောဂါ ခံစားရသူများ၌ ရောဂါများ ပိုမိုဆိုးရွားလာနိုင်ပါသည်။

အာဟာရချို့တဲ့ခြင်း ပြဿနာများ

ရေလွှမ်းမိုး၍ အစားအစာပြတ်တောက်သွားခြင်း၊ စားသုံးရသော အစားအစာများသည်လည်း အာဟာရဓာတ်ပြည့်ဝမှု မရှိခြင်း၊ အထူးသဖြင့် ကလေးငယ်များ မိခင်နို့ မသောက်သုံးရခြင်း စသည်တို့ ကြောင့် အာဟာရချို့တဲ့ခြင်း ပြဿနာများလည်း ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်ပါသည်။

ကလေးကျန်းမာရေး ပြဿနာများ

ရေလွှမ်းမိုးမှုကြောင့် ကလေးများတွင် ပုံမှန်ဖြစ်ပွားနေကျ ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါနှင့် အခြား ရောဂါများ ပိုမိုဖြစ်ပွားစေနိုင်ပါသည်။ လူ့အမြောက်အများ နေရာရွှေ့ပြောင်းပြီး အစုလိုက်နေထိုင်ခြင်း ကြောင့် ကလေးငယ်များအကြား ဝက်သက်ရောဂါ ကပ်အသွင်ဖြစ်ပွားနိုင်ပါသည်။ ထို့အပြင် အသက်ရှူ လမ်းကြောင်းရောဂါများ၊ အာဟာရချို့တဲ့ရောဂါများနှင့် ထိခိုက်ဒဏ်ရာရရှိခြင်းများလည်း ခံစားရနိုင်ပါသည်။

ကလေးငယ်များ၏ မိဘ/အုပ်ထိန်းသူများ သေဆုံးသွားခြင်း (သို့မဟုတ်) ကလေးငယ်များ မိသားစုနှင့် ဝေးကွာသွားခြင်းများက ကလေးငယ်များအား စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ထိခိုက်ခံစားရမှုနှင့် အခြား ကျန်းမာရေးပြဿနာများလည်း ဖြစ်ပွားစေနိုင်ပါသည်။

မိခင်နှင့် မျိုးဆက်ပွား ကျန်းမာရေးပြဿနာများ

ရေလွှမ်းမိုးမှုကြောင့် ကိုယ်ဝန်ဆောင်စောင့်ရှောက်မှုနှင့် လုံခြုံစိတ်ချရသော မီးဖွားမှုများ မရရှိနိုင် ပါက မိခင်နှင့် မွေးကင်းစကလေး သေဆုံးမှုများ ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်ပါသည်။ ထို့အပြင် လုံခြုံစိတ်ချရမှု မရှိသော ပတ်ဝန်းကျင်အခြေအနေများတွင် နေထိုင်နေခြင်းများက လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အနိုင်ကျင့်ခံရမှုများ၊ မလိုလား အပ်သော ကိုယ်ဝန်ဆောင်မှုများ၊ ကိုယ်ဝန်ဖျက်ချမှုများ၊ HIV အပါအဝင် လိင်မှတစ်ဆင့် ကူးစက်တတ် သော ရောဂါများဖြစ်ပွားခြင်း အစရှိသည့် မိခင်နှင့် မျိုးဆက်ပွား ကျန်းမာရေးပြဿနာများလည်း ဖြစ်ပွားနိုင် ပါသည်။

မြေအပါအဝင် အခြားအဆိပ်ရှိတိရစ္ဆာန်များ အကိုက်ခံရခြင်း

ရေလွှမ်းမိုးခြင်းကြောင့် မြေများနှင့် အဆိပ်ရှိ အင်းဆက်ကောင်များ အစရှိသည့် အန္တရာယ်ရှိ တိရစ္ဆာန်များ နေရာရွှေ့ပြောင်းသွားလာကြပါသည်။ အဆိုပါ တိရစ္ဆာန်များသည် လူများနေထိုင်ရာ နေအိမ်များ၊ ယာယီကယ်ဆယ်ရေးစခန်းများအတွင်းသို့ ရောက်ရှိလာကြရာမှတစ်ဆင့် လူများ အကိုက်ခံရ နိုင်ပါသည်။

ဓာတ်လိုက်ခံရခြင်း/ ဓာတ်လိုက်သေဆုံးခြင်း

ရေလွှမ်းမိုးခြင်းကြောင့် လျှပ်စစ်ဓာတ်ကြိုးများ ပြတ်ကျကာ ရေထဲသို့ ပြုတ်ကျခြင်းမှတစ်ဆင့် ဓာတ်လိုက်ခံရကာ သေဆုံးနိုင်ပါသည်။

ကိုယ်အပူချိန် လျော့ကျခြင်း

ရေလွှမ်းမိုးခြင်းကြောင့် ရေစိုခံနေရခြင်း၊ နွေးထွေးသော အဝတ်အစားများမရှိခြင်းနှင့် အမိုးအကာ မရှိသော နွေးထွေးမှု မရှိသည့် နေရာများတွင် နေထိုင်နေရခြင်းတို့ကြောင့် ကိုယ်အပူချိန်လျော့ကျခြင်း (Hypothermia) ခံစားရနိုင်ပါသည်။

Trench Foot (Immersion Foot)

ရေလွှမ်းမိုးနေသောရေများထဲတွင် နေထိုင်ရခြင်းကြောင့် ခြေထောက်များ အချိန်ကြာမြင့်စွာ ရေစိုခံ နေရပါက Trench Foot (Immersion Foot) ခံစားရနိုင်ပါသည်။

ဓာတုဗေဒပစ္စည်းအန္တရာယ်

ဓာတုဗေဒပစ္စည်းများရှိသည် စက်ရုံ (သို့မဟုတ်) သိုလှောင်ရုံများမှ အန္တရာယ်ရှိဓာတုဗေဒပစ္စည်းများ ရေလွှမ်းမိုးသော ရေမှတစ်ဆင့် ပျံ့နှံ့သွားကာ အဆိုပါရေများအား ထိတွေ့/ သောက်သုံးမိသူများတွင် ဓာတုဗေဒအန္တရာယ် (Chemical Hazard) များ ခံစားရနိုင်ပါသည်။

၂ ကျန်းမာရေးဆိုင်ရာ ကြိုတင်ပြင်ဆင်မှုများနှင့် တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်မှုများ

တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ်/ ခရိုင်/ မြို့နယ် ပြည်သူ့ကျန်းမာရေးဦးစီးဌာနများမှ ပြည်သူ့ကျန်းမာရေး ဦးစီးဌာနမှူးများနှင့် ကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းများအပါအဝင် ဒေသခံကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းများအနေဖြင့် ရေလွှမ်းမိုးမှုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်သည့် ကျန်းမာရေးပြဿနာများအား ကြိုတင်ကာကွယ်ခြင်း၊ လျော့နည်းစေခြင်း၊ တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်ခြင်းနှင့် ထိန်းချုပ်ခြင်းလုပ်ငန်းများအား အောင်မြင်အောင် ဆောင်ရွက်နိုင်စေရန် အတွက် အောက်ပါတို့ကို သိရှိလိုက်နာပြီး အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရန် ဖြစ်ပါသည်။

၂.၁။ ရေလွှမ်းမိုးမှု မဖြစ်ပေါ်မီ ကျန်းမာရေးဆိုင်ရာ ကြိုတင်ပြင်ဆင်ထားရှိခြင်း

- (က) မိုးလေဝသနှင့် ဇလဗေဒညွှန်ကြားမှုဦးစီးဌာနမှ ထုတ်ပြန်သော မိုးလေဝသသတင်းနှင့် ပြည်သူ့ကျန်းမာရေးဦးစီးဌာန၊ သဘာဝဘေးနှင့် ပြည်သူ့ကျန်းမာရေးအရေးပေါ်အခြေအနေ တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်ရေးဌာနခွဲမှ ထပ်ဆင့်ညွှန်ကြားသော သဘာဝဘေးကြိုတင် ကာကွယ်ရေး နှင့် တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်ရေး ညွှန်ကြားချက်များကို သက်ဆိုင်ရာ တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ်/ ခရိုင်/ မြို့နယ် ပြည်သူ့ကျန်းမာရေးဦးစီးဌာနများမှတစ်ဆင့် ကျေးလက်ကျန်းမာရေးဌာန/ ဌာနခွဲများအထိ အချိန်နှင့်တစ်ပြေးညီ အကြောင်းကြားဖြန့်ဝေရန်၊
- (ခ) ရေလွှမ်းမိုးမှု ဖြစ်ပွားလာပါက ဗဟိုနှင့် အောက်ခြေအဆင့်ဆင့်ကို အချိန်နှင့် တစ်ပြေးညီ ဆက်သွယ်ဆောင်ရွက်ရန်အတွက် တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ်များတွင် Emergency Operations Centre အသင့်ဖွင့်လှစ်နိုင်ရေး ကြိုတင်ပြင်ဆင်ထားရန်၊
- (ဂ) ရေလွှမ်းမိုးမှု ဖြစ်ပေါ်လာပါက အရေးပေါ်ဆက်သွယ်နိုင်ရန်အတွက် အထက်အဆင့်၊ အောက် အဆင့် ကျန်းမာရေးဌာနများအပါအဝင် အခြားနီးနယ်ဌာနဆိုင်ရာများ၊ အဖွဲ့အစည်းများသို့ ဆက်သွယ်နိုင်သော အရေးပေါ်ဆက်သွယ်ရေးလမ်းကြောင်းများအား ကြိုတင်စုစည်းဖြန့်ဝေ ထားရန်၊
- (ဃ) ရေလွှမ်းမိုးမှုဖြစ်ပွားလာပါက သဘာဝဘေးစီမံခန့်ခွဲရေးနှင့် အရေးပေါ်တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်နိုင် ရေးအတွက် တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ်/ ခရိုင်/ မြို့နယ်အဆင့်ဆင့်၌ ဆရာဝန်တစ်ဦး ဦးဆောင်သော Rapid Response Team များ ကြိုတင်ဖွဲ့စည်းကာ အသင့်အနေအထား ရှိနေစေရန်နှင့် အဆိုပါအဖွဲ့များ သွားလာရေးအတွက် ယာဉ်များ ကြိုတင်စီစဉ်ထားရှိရန်၊

- (င) ရေလွှမ်းမိုးမှုဖြစ်ပွားလာပါက အသုံးပြုနိုင်ရန် လိုအပ်သောအရေးပေါ်သုံးဆေးဝါး (Disaster Medical Kit) များကို ကြိုတင်ပြင်ဆင်ထားရှိရန်၊
- (စ) ရေလွှမ်းမိုးမှုဖြစ်ပွားလာပါက သန့်ရှင်းသော သောက်သုံးရေ အရေးပေါ်ရရှိနိုင်ရန်အတွက် လိုအပ်သော Bleaching Powder များကို လုံလောက်စွာစုဆောင်းထားရှိရန်နှင့် လိုအပ်ပါက လက်ကျန်စာရင်း တင်ပြတောင်းခံရန်၊
- (ဆ) တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များသို့ ဖြန့်ဝေထားရှိပြီးဖြစ်သော ရေသန့်စက်များအား လိုအပ်သော နေရာဒေသများသို့ ရွှေ့ပြောင်းအသုံးပြုနိုင်ရေး စီစဉ်ထားရှိရန်၊
- (ဇ) ရေလွှမ်းမိုးမှုကြောင့် နောက်ဆက်တွဲ ဖြစ်ပွားတတ်သော သွေးလွန်တုပ်ကွေး၊ ငှက်ဖျား အစရှိသော ရောဂါများ ကာကွယ်နှိမ်နင်းရာတွင် လိုအပ်သော Abate ဆေးများ၊ Fogging Machine များနှင့် ဆေးပစ္စည်းများကို လုံလောက်မှု ရှိ/မရှိကို စစ်ဆေးထားရှိရန်နှင့် လိုအပ်ပါ ကပြန်လည်တင်ပြပြီး ဖြည့်တင်းထားရန်၊
- (ဈ) တောင်ခြေများနှင့် ရေလွှမ်းမိုးမှုဒဏ် ခံရနိုင်ခြေများသော ဒေသများရှိ ကျန်းမာရေးဌာနဆိုင်ရာ အဆောက်အဦများသည် လျှပ်တစ်ပြက်ရေကြီးခြင်း ခံရနိုင်သည့်အတွက် ကြိုတင်ကာကွယ် နိုင်ရေး ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် မိမိဒေသအတွင်းရှိ ရေလွှမ်းမိုးမှုဒဏ်ခံနိုင်သော အဆောက်အဦ (Cyclone Shelter) များနှင့် ရေလွှမ်းမိုးမှု မရောက်နိုင်သော ဒေသများအား ကြိုတင်ရှာဖွေ သတ်မှတ်ထားပြီး လူနာများ၊ ဆေးနှင့် ဆေးပစ္စည်းများအား အချိန်မီ ရွှေ့ပြောင်းနိုင်ရေးနှင့် အဆိုပါနေရာများ၌ ယာယီဆေးခန်းဖွင့်လှစ်နိုင်ရေးအတွက် စီစဉ်ထားရှိရန်၊
- (ည) ရေလွှမ်းမိုးမှု ဖြစ်ပေါ်လာပါက ဆေးနှင့် ဆေးပစ္စည်းများအား လိုအပ်သည့်နေရာများသို့ အချိန်မီပို့ဆောင်ပေးနိုင်ရေးအတွက် လိုအပ်သည့်အစီအမံများ ကြိုတင်ရေးဆွဲထားရန်။

၂.၂။ ရေလွှမ်းမိုးမှု ဖြစ်ပေါ်နေစဉ် ကျန်းမာရေးဆိုင်ရာ ဆောင်ရွက်ခြင်း

- (က) ရေလွှမ်းမိုးမှုဖြစ်ပွား၍ Emergency Operations Centre ဖွင့်လှစ်၍ လုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်လာပါက တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များတွင် Emergency Operations Centre ဖွင့်လှစ်၍ ဗဟိုနှင့် အောက်ခြေအဆင့်ဆင့်ကို အချိန်နှင့် တစ်ပြေးညီ ဆက်သွယ်ဆောင်ရွက်ရန်၊

- (ခ) ရေလွှမ်းမိုးမှု ဖြစ်ပွားနေစဉ်ကာလအတွင်း ရှာဖွေကယ်ဆယ်ရေးလုပ်ငန်းများအား သက်ဆိုင်ရာ ဌာန/အဖွဲ့အစည်းများမှ ဆောင်ရွက်ရာတွင် ပူးပေါင်းကူညီပြီး အရေးပေါ်ဆေးကုသရေးလုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်ရန်၊
- (ဂ) သဘာဝဘေးအန္တရာယ် ကျရောက်ပြီးနောက် ဆက်လက်ဆောင်ရွက်ရမည့် ကျန်းမာရေးလုပ်ငန်းများကို အချိန်နှင့်တစ်ပြေးညီ စတင်ဆောင်ရွက်နိုင်ရန်အတွက် ပြင်ဆင်ဆောင်ရွက်ရန်။

၂.၃။ ရေလွှမ်းမိုးပြီးနောက် ကျန်းမာရေးဆိုင်ရာ တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်ခြင်း

- (က) ရေဘေးသင့်ပြည်သူများ ခိုလှုံနေထိုင်လျက်ရှိသော ယာယီကယ်ဆယ်ရေးစခန်းများတွင် ယာယီဆေးခန်းဖွင့်လှစ်ရန်၊ ရွှေ့လျားဆေးအဖွဲ့များဖြင့် ဆေးကုသမှုပေးရန်နှင့် ပြည်သူ့ကျန်းမာရေး စောင့်ရှောက်မှုလုပ်ငန်းများဆောင်ရွက်ရန်၊
- (ခ) ယာယီကယ်ဆယ်ရေးစခန်းများတွင် ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုပေးရာတွင် မိခင်နှင့် မျိုးဆက်ပွားကျန်းမာရေးလုပ်ငန်းများ၊ ကလေးကျန်းမာရေးလုပ်ငန်းများနှင့် အာဟာရ စောင့်ရှောက်မှုလုပ်ငန်းများအား အလေးထားဆောင်ရွက်ရန်၊
- (ဂ) ရေလွှမ်းမိုးရာဒေသများတွင် ကူးစက်ရောဂါ ဖြစ်ပွားမှုရှိ/မရှိ စောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုခြင်း၊ ကြိုတင်ကာကွယ်ရေးလုပ်ငန်းများဆောင်ရွက်ခြင်း၊ ဖြစ်ပွားလာပါက တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်ခြင်း နှင့် ရောဂါထိန်းချုပ်ရေးလုပ်ငန်းများဆောင်ရွက်ခြင်း စသည့် ကူးစက်ရောဂါကာကွယ်ထိန်းချုပ်ရေးလုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်ရန်၊
- (ဃ) ရေလွှမ်းမိုးရာဒေသများနှင့် ယာယီကယ်ဆယ်ရေးစခန်းများတွင် မကူးစက်နိုင်သော ရောဂါများ (ဥပမာ-ဆီးချို၊ သွေးတိုးရောဂါ) ခံစားနေရသူများအား ပုံမှန်မှီဝဲနေရသော ဆေးဝါးများ ပြတ်လပ်မှုမရှိစေရေးအတွက် စီစဉ်ဆောင်ရွက်ပေးရန်
- (င) ရေလွှမ်းမိုးရာဒေသများနှင့် ယာယီကယ်ဆယ်ရေးစခန်းများတွင် HIV ရောဂါ၊ TB ရောဂါ တို့ကဲ့သို့သော ရေရှည်ဆေးဝါးကုသမှုခံယူနေရသော လူနာများအား လိုအပ်သည့်ဆေးကုသမှုများ ရရှိနိုင်စေရေး စီစဉ်ဆောင်ရွက်ပေးရန်၊
- (စ) ရေလွှမ်းမိုးမှုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်သော ကျန်းမာရေးပြဿနာများ (ဥပမာ-ရေနစ်ခြင်း၊ မြွေကိုက်ခြင်း)၊ နောက်ဆက်တွဲဖြစ်ပွားနိုင်သော ကျန်းမာရေးပြဿနာများ (ဥပမာ- ဝမ်းပျက် ဝမ်းလျှောရောဂါ) အစရှိသည်တို့အတွက် ကျန်းမာရေးပညာပေးခြင်းလုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်ရန်။

- (ဆ) ရေလွှမ်းမိုးရာဒေသများတွင် ရေ၊ အစားအစာ၊ အိမ်သာနှင့် ပတ်ဝန်းကျင်သန့်ရှင်းရေး (WASH) လုပ်ငန်းများအား သက်ဆိုင်ရာ ဌာန/အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရန်။
- (ဇ) ရေကောင်းရေသန့် ရရှိရေးနှင့်ပတ်သက်၍ ရေလွှမ်းမိုးခံရသည့် ရေတွင်း၊ ရေကန်များ စာရင်းကောက်ယူခြင်း၊ ရေတွင်း၊ ရေကန်များအတွင်း ဝင်ရောက်နေသည့် ညစ်ညမ်းမှုများအား စုပ်ထုတ်ခြင်း လုပ်ငန်းများအား သက်ဆိုင်ရာဌာနများနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ပြီး ကလိုရင်းဆေးခတ်ခြင်း၊ ရေသန့်ဆေးပြားဝေငှခြင်း စသည့်လုပ်ငန်းများအား ဆောင်ရွက်ရန်။
- (ဈ) ရေလွှမ်းမိုးမှု ဖြစ်ပွားပြီးနောက် လူအမြောက်အများ အစုလိုက်ထိခိုက်ဒဏ်ရာရရှိခြင်း (Mass Casualty) ဖြစ်ပေါ်လာပါက Rapid Response Team များဖြင့် အခင်းဖြစ်ပွားရာ နေရာ (On-site) တွင် အရေးပေါ်ဆေးကုသမှုနှင့် ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုလုပ်ငန်းများအား ဆောင်ရွက်ခြင်း၊ ဦးစားပေးလူနာအဆင့် သတ်မှတ်ခြင်း (Triage)၊ ရှေးဦးပြုစုခြင်း (First Aid)၊ အရေးပေါ်လူနာ လွှဲပြောင်းပေးခြင်း (Emergency Referral) နှင့် ဆေးရုံ၌ ဆက်လက်ဆေးကုသမှုပေးခြင်း (OPD/ In-patient) စသည့်လုပ်ငန်းများအား စနစ်တကျ ချိတ်ဆက်ဆောင်ရွက်နိုင်ရေး စီစဉ်ဆောင်ရွက်ရန်။
- (ည) ရေဘေးသင့်ပြည်သူများ ခိုလှုံနေထိုင်လျက်ရှိသော ယာယီကယ်ဆယ်ရေးစခန်းအရေအတွက်၊ ခိုလှုံသူဘေးသင့် လူဦးရေစာရင်း၊ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုခံယူသူ လူနာစာရင်းများအား စနစ်တကျကောက်ယူရန်။
- (ဋ) သဘာဝဘေးအန္တရာယ် ကျရောက်ပြီးပါက ကျန်းမာရေးဌာနအဆောက်အဦ ပျက်စီးဆုံးရှုံးမှုများ၊ ပြန်လည်ပြုပြင်ရမည့် ကုန်ကျစရိတ်များ၊ ဆေးနှင့်ဆေးပစ္စည်း ပျက်စီးဆုံးရှုံးမှုများနှင့် ပြန်လည်ဖြည့်တင်းရန် ဆေးနှင့်ဆေးပစ္စည်း လိုအပ်ချက်များအား စနစ်တကျ စာရင်းပြုစု၍ တင်ပြတောင်းခံရန်။
- (ဌ) သဘာဝဘေးအန္တရာယ် ကျရောက်ပြီးကာလတွင် ပြန်လည်ထူထောင်ရေး လုပ်ငန်းများကို နှီးနှွယ်ဌာန/ အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရန်။